

IQTSODIY RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA TA'LIM TIZMI (AQSH, YAPONIYA, JANUBIY KOREYA VA BOSHQALAR)

Ismoilova Mohlaroyim Jaxangirovna – “University of Management and Future Technologies” universiteti S550- guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiy rivojlangan davlatlar – AQSh, Yaponiya va Janubiy Koreyaning ta'lim tizimlari tahlil qilinadi. Har bir mamlakatning ta'lim tuzilishi, afzalliklari va kamchiliklari o'rganilib, ularning o'ziga xos jihatlari ko'rsatib beriladi. AQSh ta'lim tizimi moslashuvchanligi bilan ajralib turadi, Yaponiya tizimi esa intizom va axloqiy tarbiyaga katta e'tibor qaratadi. Janubiy Koreya ta'limi yuqori akademik natijalar va texnologiyalarning keng joriy etilishi bilan ajralib turadi. Maqolada ushbu tizimlarning jamiyat va iqtisodiyotga ta'siri ham ko'rib chiqilgan.

Ka'lit so'zlar: ta'lim tizimi, AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya, oliy ta'lim, maktab, innovatsiya, raqobatbardoshlik, o'quvchilar, intizom.

Kirish

Iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarda ta'lim tizimi yuqori sifatli bilim va innovatsiyalarni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu davlatlarda ta'lim sifati nafaqat iqtisodiy rivojlanish, balki ijtimoiy barqarorlik va global raqobatbardoshlik omili sifatida ham baholanadi. Ushbu maqolada AQSh, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimi, ularning xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilinadi.

AQSh ta'lim tizimi: xususiyatlari, afzalliklari va muammolari

AQSh ta'lim tizimi dunyodagi eng yirik va murakkab tizimlardan biri bo'lib, turli darajadagi ta'lim muassasalari va keng qamrovli dasturlarni o'z ichiga oladi. Bu tizim davlat va xususiy ta'lim muassasalarini qamrab olib, talabalar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. AQSh ta'lim tizimi markazlashmagan bo'lib, har bir shtat va mahalliy ta'lim boshqarmalari o'z siyosatini mustaqil ravishda belgilaydi. Federal

hukumat asosiy yo‘nalishlarni aniqlab bersa-da, ta‘lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish shtatlar va maktab okruglariga yuklatilgan.

AQSh ta‘lim tizimi talabalar uchun katta tanlov imkoniyatlarini yaratadi. Maktablarda o‘quv dasturlari aniq belgilangan bo‘lsa-da, talabalar o‘z qiziqishlariga mos fanlarni tanlashi mumkin. Masalan, yuqori maktab o‘quvchilari standart fanlardan tashqari, san‘at, texnologiya, biznes, sport yoki xorijiy tillarni tanlash huquqiga ega. AQSh maktablari va universitetlarida zamonaviy texnologiyalar keng qo‘llaniladi. Onlayn ta‘lim, virtual laboratoriyalar, sun‘iy intellekt asosidagi ta‘lim platformalari keng joriy qilinmoqda. Pandemiya davrida onlayn ta‘lim tizimining rivojlanishi yanada jadallashdi.¹

Yaponiya ta‘lim tizimi: tuzilishi, xususiyatlari va yutuqlari

Yaponiya ta‘lim tizimi dunyodagi eng samarali va yuqori natijalarga erishgan tizimlardan biri hisoblanadi. Bu tizim nafaqat akademik bilimlarni berishga, balki o‘quvchilarning axloqiy tarbiyasini ham shakllantirishga yo‘naltirilgan. O‘quvchilar intizom, mas‘uliyat, jamoaviy hamkorlik va mustaqil mehnat qilishga o‘rgatiladi. Yaponiya ta‘lim tizimi muntazam ravishda xalqaro baholash tizimlarida yuqori natijalarga ega bo‘lib, matematika, tabiiy fanlar va texnologiya sohalarida eng ilg‘or davlatlardan biri sifatida e‘tirof etiladi.

O‘quvchilar yapon tili, matematika, jamiyatshunoslik, tabiiy fanlar, san‘at, musiqa, texnologiya, jismoniy tarbiya va axloqiy ta‘lim kabi fanlarni o‘rganadilar. Maktabda ijtimoiy intizomga alohida e‘tibor qaratiladi. Fanlar orasida xorijiy tillar (odatda ingliz tili), texnologiya, fan va san‘at yo‘nalishlari ham bor. O‘quvchilar maktabdan tashqari turli klublarga (sport, san‘at, ilmiy to‘garaklar) qatnashishlari shart. Akademik, kasbiy va ixtisoslashtirilgan maktablar mavjud.

Yaponiya maktablarida nafaqat akademik bilim, balki axloqiy tarbiya ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar hurmat, odob, halollik va mas‘uliyatlilik tamoyillariga asoslangan darslar oladilar. Maktablarda hech qanday farrosh yoki tozalovchi xodim yo‘q. O‘quvchilar sinf xonalarini va umumiy maktab maydonlarini

¹ Darling-Hammond, L. (2010). *The Flat World and Education: How America's Commitment to Equity Will Determine Our Future*. Teachers College Press;

o'zlarini tozalaydilar. Bu ularda jamoaviy ishchanlik va mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Maktabdan tashqari mashg'ulotlar ta'limning ajralmas qismi hisoblanadi. Sport, san'at, fan va texnologiya to'garaklari o'quvchilarga ijtimoiy muhitga moslashishda yordam beradi.²

Janubiy Koreya ta'lim tizimi: tuzilishi, xususiyatlari va o'quvchilarga ta'siri

Janubiy Koreya ta'lim tizimi dunyodagi eng ilg'or va intizomli tizimlardan biri hisoblanadi. Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi ko'p jihatdan ta'lim tizimining yuqori samaradorligi bilan bog'liq. Janubiy Koreyada ta'limga bo'lgan e'tibor juda katta bo'lib, ota-onalar farzandlarining ta'limi uchun katta mablag' sarflaydilar. O'quvchilarning natijalari xalqaro PISA (Programme for International Student Assessment) baholash dasturlarida doimiy ravishda yuqori o'rinlarni egallaydi.

Janubiy Koreyada ta'lim tizimi juda talabchan bo'lib, o'quvchilar o'rtasida kuchli raqobat mavjud. Ota-onalar farzandlarining eng yaxshi natijalarga erishishi uchun xususiy repetitorlik markazlariga (Hagwon) katta mablag' sarflaydilar. Koreys o'quvchilari matematika, tabiiy fanlar va texnologiyalar bo'yicha xalqaro baholash dasturlarida yuqori natijalarga erishadilar. O'quvchilarning dars yuki og'ir bo'lib, ularning o'qishga ajratadigan vaqti juda uzoq. Odatda, maktab darslari tushlikdan keyin tugaydi, lekin o'quvchilar darsdan so'ng Hagwon markazlarida qo'shimcha ta'lim olishadi va kech soat 10-11 gacha o'qishadi.³

Xulosa

Iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimlari zamonaviy jamiyatning ehtiyojlariga moslashgan bo'lib, har biri o'ziga xos yondashuvlarga ega. AQSh tizimi moslashuvchan va talabaga tanlov erkinligini ta'minlash, Yaponiya tizimi intizom va axloqiy qadriyatlarga asoslangan. Janubiy Koreya esa yuqori akademik natijalarga erishish uchun qattiq mehnat qilish talab etiladigan tizim sifatida ajralib turadi. Shu bilan birga, ushbu tizimlarning kamchiliklari ham mavjud: AQShda oliy ta'lim narxining yuqoriligi, Yaponiyada ijodiy fikrlashga kam e'tibor

² Cummings, W. K. (1997). Education and Equality in Japan. Princeton University Press;

³ Seth, M. (2002). Education Fever: Society, Politics, and the Pursuit of Schooling in South Korea. University of Hawai'i Press;

berilishi va Janubiy Koreyada ta'lim jarayonidagi ortiqcha bosim. Biroq, har bir tizimning tajribasi boshqa mamlakatlar uchun foydali bo'lishi mumkin, chunki ularning ta'limdagi yutuqlari innovatsiyalar va iqtisodiy rivojlanish bilan chambarchas bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Pedagogik faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruхий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Haydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Haydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12;